

A. Wallis

Dokumentacja badań społeczno-kulturalnych

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 15/1, 140-141

1961

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zajmujący się zagadnieniami szkoły i nauczyciela na Ziemiach Zachodnich, socjologowie, historycy, pedagodzy oraz przedstawiciele resortu szkolnictwa: wiceminister Oświaty, kuratorzy Ziem Zachodnich, pracownicy oświatowi i nauczyciele. Na sesji została rozpatrzona problematyka socjologiczna, związana z sytuacją i funkcją społeczną szkoły i nauczyciela na Ziemiach Zachodnich, i nastąpiło skonfrontowanie wyników badań socjologicznych w tej dziedzinie z praktycznymi doświadczeniami resortu szkolnictwa. Ośrodki naukowe spoza Poznania reprezentowali na sesji i wystąpili z oficjalnymi referatami: prof. dr J. Szczepański z Łodzi (*Sytuacja społeczno-zawodowa nauczycieli na Ziemiach Zachodnich na tle sytuacji szkoły i nauczyciela w Polsce*) i dr T. Musioł z Opola (*Nauczyciel w środowisku autochtonicznym na Opolszczyźnie*). Trzy referaty opracowane zostały przez przedstawicieli resortu Oświaty: wicemin. F. Heroła (*Polityka oświatowa na Ziemiach Zachodnich w ciągu 15-lecia*), mgr B. Sadaja (*Węzłowe problemy szkoły i nauczyciela w województwie szczecińskim*) i mgr J. Stoińskiego (*Węzłowe problemy szkoły i nauczyciela w województwie poznańskim*). Pracownicy Instytutu Zachodniego opracowali 4 referaty: mgr B. Chmielewska, *Szkoła na tle środowiska wiejskiego na Ziemiach Zachodnich (analiza na przykładzie wybranej wsi)*, mgr J. Konieczny, *Przygotowanie zawodowe i działalność społeczno-kulturalna nauczycieli pow. międzyrzeckiego*, dr Z. Dulczewski, *Regionalizacja w pracy społeczno-wychowawczej nauczyciela na Ziemiach Zachodnich* i mgr A. Kwilecki, *Spoleczna rola szkoły i nauczyciela na Ziemiach Zachodnich (na podstawie pamiętników nauczycieli osadników)*.

We wrześniu 1960 r. pracownicy sekcji wzięli udział w Międzynarodowej Konferencji Pomorzoznawczej w Szczecinie, na której przedstawiali następujące referaty i komunikaty: dr Z. Dulczewski, *Tworzenie się nowego społeczeństwa na Pomorzu Zachodnim*, mgr B. Chmielewska, *Badania socjologiczne na Pomorzu Zachodnim w okresie 15-lecia* i mgr A. Kwilecki, *Pamiętniki osadników Pomorza Zachodniego*. Ponadto wspomnieć trzeba o odczytach i referatach wygłaszanych na zajęciach tzw. studiów regionalnych, kursów o tematyce regionalnej i wspólnych konferencjach socjologów z praktykami i działaczami społecznymi Ziem Zachodnich (w Zielonej Górze, Gorzowie, Sławie Śl., Nowej Soli, Trzciance, Pile, Koszalinie).

Na zakończenie nadmienię, że Sekcja Socjograficzna opiekuje się serią wydawniczą Instytutu Zachodniego pt. „Ziemie Zachodnie — Studia i Materiały”. Dotychczas ukazały się w ramach tej serii cztery prace: S. Nowakowski, *Adaptacja ludności na Śląsku Opolskim*, Poznań 1957, ss. X, 166; I. Turnau, *Studia nad strukturą ludnościową polskiego Wrocławia*, Poznań 1960, ss. VII, 327; A. Kwilecki, *Rola społeczna nauczyciela na Ziemiach Zachodnich w świetle pamiętników nauczycieli osadników*, Poznań 1960, ss. 124; S. Nowakowski, *Przeobrażenia społeczne wsi opolskiej*, Poznań 1960, ss. 256. W druku znajduje się wspomniany powyżej tom studiów socjograficznych dotyczących woj. zielonogórskiego.

Andrzej Kwilecki

DOKUMENTACJA BADAŃ SPOŁECZNO-KULTURALNYCH

Komitet Badań nad Kulturą Współczesną zbiera dokumentację prowadzonych obecnie prac badawczych poświęconych zjawiskom kultury współczesnej. Przy pomocy ankiety wiosną r. 1960 uzyskano informacje o badaniach prowadzonych w około 150 placówkach. Z materiałów tych wynika, że badania prowadzone są w instytucjach trojakiemu rodzaju: 1) w placówkach wyższych uczelni, 2) w instytutach PAN, 3) w instytutach i placówkach resortowych, społecznych i regionalnych. Placówki tych trzech rodzajów różnią się pod wieloma względami. Różnią się ze względu na stopień zaawansowania naukowego swoich pracowników, fundusze, którymi dysponują, organizację badań itp. W placówkach wyższych uczelni spotykamy najczęściej samodzielnych pracowników naukowych. Placówki te prowadzą prace długofalowe, przede wszystkim w oparciu o własnych pracowników, dysponują najmniejszymi środkami na prace zlecane. Placówki PAN należą w większości do najbardziej rozbudowanych, dysponują większymi niż grupa poprzednia środkami na prace zlecane, działalność swą opierają na współpracy z kadrą wyższych

uczeln. Wreszcie placówki grupy trzeciej charakteryzuje największa rozpiętość naukowego poziomu i możliwości. W wielu przypadkach dysponują one sporymi sumami na prace zlecone. Działalność swą opierają wówczas na angażowaniu do prac współpracowników innych placówek naukowych. Studia przez nie prowadzone są w większości swej krótkofalowe, trwają od półtora do pół roku.

Jak z powyższego wynika, zebrana dokumentacja ukazała szereg zjawisk z zakresu organizacji i stanu badań, które są ważne dla planowania i koordynacji, czym właśnie ma się zajmować Komitet. Uzyskaliśmy informacje co do ilości badań rozpoczętych w ciągu ostatnich trzech lat. Dla inicjatorów ankiety stanowiło niespodziankę, że ilość ta jest tak duża. Wyszedł także na jaw fakt, że obsada naukowa niektórych badań, a nawet placówek badawczych, jest słaba. Na analizę zasługuje także sprawa prac zleconych, przy pomocy których prowadzi się wiele prac badawczych, oraz fakty „kaperowania” młodszych pracowników naukowych przez różne instytucje, przy braku współpracy między wieloma placówkami, które prowadzą badania na podobne tematy.

Prowadzona przez Komitet akcja dokumentacji badań naukowych będzie kontynuowana.

A. Wallis

BADANIA SOCJOLOGICZNE SPÓŁDZIELNI PRACY

W 1959 roku powstała możliwość przeprowadzenia na terenie spółdzielni pracy badań socjologicznych, opartych finansowo na subwencji Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy. Dla dokonania tych badań powołano przy Polskim Towarzystwie Socjologicznym Pracownię Samorządu Pracy, która podjęła swą działalność od połowy 1959 r.

Głównym tematem dokonanych dotąd prac badawczych był układ stosunków międzyludzkich panujących w spółdzielniach, ze szczególnym uwzględnieniem roli kierownictwa spółdzielni. Poza tym interesowano się również problemem pracy zespołowej oraz rozwarstwieniem społeczno-zawodowym społeczności członkowskiej. Badania miały charakter sondażu opartego na wywiadach i obserwacjach, a przeprowadzonego w wybranych spółdzielniach kilku branż. Do połowy 1960 r. wykonano następujące opracowania uzyskanych wyników badawczych: 1. J. Filipek, *Rola społeczna kierownictwa w spółdzielniach pracy*, Kraków 1960, ss. 182, maszynopis; są to wyniki badań dokonanych w spółdzielniach krakowskich, warszawskich i częstochowskich w oparciu o specjalny kwestionariusz poświęcony różnym aspektom roli personelu kierowniczego w społeczności spółdzielczej. 2. M. Zarzycki, *Rozwarstwienie społeczno-zawodowe społeczności członkowskiej spółdzielni pracy*, Warszawa 1959, ss. 31, maszynopis; wyniki wywiadów i obserwacji jednej z warszawskich spółdzielni branży chemicznej. 3. A. Dwornicka, *Zbiorowość członkowska w spółdzielni pracy*, Warszawa 1960, ss. 50, maszynopis; monograficzny opis stosunków międzyludzkich panujących w dwóch wybranych spółdzielniach warszawskich. 4. A. Cepiel, *Socjologiczne aspekty zespołów kompleksowych SPB*, Warszawa 1960, ss. 21, maszynopis; wyniki obserwacji kilku samodzielnych brygad budowlanych w przedsiębiorstwie spółdzielczym.

Wykonane badania rzucają interesujące światło na szereg spraw o znaczeniu zarówno teoretycznym, jak i praktycznym. Tak np. wyraźnie zarysowuje się dwoistość roli kierownika spółdzielni, będącego z jednej strony opiekunem społeczności członkowskiej, przez nią wybranym, z drugiej zaś strony zarządcą przedsiębiorstwa spółdzielczego, odpowiedzialnym służbowo wobec władz nadrzędnych. Jak wyraźnie wynika z badań, te dwa obowiązki nie zawsze są możliwe do pogodzenia. Innym stwierdzonym w badaniach rysem spółdzielni jest bierność mas członków oraz powstawanie klik twardo trzymających władzę w swych rękach. Istotnym środkiem ożywienia samorządu spółdzielczego mogłoby być niewątpliwie tworzenie samodzielnych zespołów roboczych, które realizowałyby założenia samorządu na swych konkretnych odcinkach pracy zawodowej.

Poza wymienionymi wyżej pracami badawczymi Pracownia Samorządu Pracy PTS wykonała parę innych opracowań. Tak więc na podstawie źródeł francuskich Z. Sanecka przedstawiła metody